

ISMERTETÉSEK. BÍRÁLATOK.

A MAGYAR KÖLTÉSNET KINCSESHÁZA.

Ily cím alatt jelent meg az Athenaeum kiadásában egy terjedelmes anthologia, a magyar költészet történetének, a verstannak s a költői műfajok elméletének ismertetése kapcsán műfajok szerint csoportosított tartalommal. A könyvet Endrődi Sándor szerkesztette Erdélyi Pál, Kardos Albert, Négyesi László és Névy László közreműködésével, kik közül Kardos Albert a történeti áttekintést, Négyesi a verstani részt, a többiek a műfajok elméletének ismertetését írták. A 47 nagy ívre terjedő vaskos kötet, a mint látszik, nagy apparátussal készült s tekintve hogy ilyenmő műre régóta szükség volt, meg is érdemelte a ráfordított munkát és fáradságot. Az eddig forgalomban lévő anthológiáknak közös fogyatkozásuk az volt, hogy részint hézagosságuk, részint egyoldalú összeállításuk miatt az irodalmi oktatás céljaira nem igen voltak használhatók. Egyoldalúságuk abban állott, hogy többnyire a szerzők szerint voltak bennök a művek csoportosítva, mint a Toldy Ferencz-féle (melléleg mondva, még most is leghasználhatóbb) gyűjteményekben, a melyek tehát csak inkább irodalom-történeti szempontból nyújthattak áttekintést. Vagy ha egyik-másik megkísérelte a műfajok szerinti csoportosítást (mint pl. a régiebb nemzeti dalkönyvecske és újabban a Méhner által kiadott ilyen könyvek), az nem elég körültekintéssel s korántsem kimerítően válogatta össze darabjait, semmi tekintettel nem volt a történeti fejlődésre, s a régiebb, továbbá a legújabb irodalom termékeit mellőzte. A jelen könyv, mely, mint a címlap mondja, tisztán oktatási célból készült, szerencsésen egyesíti e két szempontot, midőn a műfajok szerint csoportosított tartalmat mindenik műfaj keretén belül történeti sorrendben állítja össze, tehát akkép, hogy abból az illető műfaj történeti fejlődése is áttekinthető.

Az oktatás céljainak csak még inkább megfelelővé vált e könyv azon rövid közlések által, melyek az egyes csoportok élén az illető műfaj elméletét tartalmazzák; úgyszintén az előre bocsátott történelmi és verstani vázlat, továbbá a végéhez függesztett betürendes specimen által, mely pár sorban megmondja az egyes költőkről a legszükségesebb tudnivalókat. Hogy egy ilyen felszereléssel ellátott könyvre mily nagy

szüksége van az irodalmi oktatásnak, azt a tanárvilág nagyon jól tudja, de elképzelheti bárki is, ha meggondolja, hogy az egyes műfajok legjellemzőbb darabjait a tanár legtöbb esetben az iskolai könyvtárból kénytelen összekeresni, az illető könyveket újból meg újból »megkeríteni«, a mi persze nem mindig, vagy nem a kellő időben, s nem is minden bemutatandó darabra sikerül; úgy hogy bizony nem egy lehet, a ki ebbeli kínjaiban már-már arra fanyalodott, hogy saját használatra kéziratban maga próbált összeállítani ilyen gyűjteményt, vagy legalább is ezt évről évre föltette magában.

De habár méltán nagy örömmel fogadhatja a tanárvilág e gyűjteményt, mindamellett is ráfér a könyv összeállítására néhány megjegyzés, melyeket a következőkben teszünk meg.

A könyv, nem hiába, hogy sokan csinálták, nem elég egyöntetű. Így nevezetesen az irodalomtörténeti rész a tulajdonképeni szöveggel, t. i. a műfaji mutatványokkal nincs eléggé összhangzásba hozva, úgy annyira, hogy némelyikét azon költőknek, és pedig a régiebb korokból is, a kiknek művei ott szerepelnek a mutatványok közt, az irodalomtörténeti rész meg sem említi. Ennek több példáját idézhetnénk, de csak úgy hamarjában említjük fel, hogy pl. Kőröspataki Jánosról, ki pedig elég fontos posztót foglal el, átmeneti alak lévén a XVI. és XVII. század epikusai közt, említés sem történik az irodalomtörténeti részben, míg ellenben a mutatványok a Lupuj vajdából jó darabot közölnek. Fazekas Mihály, a Ludas Matyi szerzője szintén nincs említve a történeti áttekintésben, ámbar az 1772 utáni elbeszélő költészet rovatában külön fejezet szól a komikus époszokról. A mutatványok közt azonban a Ludas Matyi egész terjedelmében közölve van. Az Argirus szerzőjét Kardos Gyergyainak írja a 11. lapon, a könyv 851. lapján pedig Gergeinek van írva. Akármelyik az igaz neve, egy könyvben mégis csak egyiket kellene nevezni. Az Argirusról különben egy különös mondás tűnt a szemünkbe. Azt mondja a szerző, hogy »e szép mese a magyar tündérmeséknek a mintaképe lett.« Ez azt jelentené, hogy a magyar tündérmesék e mese hatása alatt és mintájára keletkeztek, a mi pedig legalább is merész állítás volna, ha t. i. az író maga is csakugyan így értette. Még különösebb az, a mit a mesebeli tündérleányról mond, hogy t. i. a magyar mesék tündérleánya »később a szép Heléna nevének hatása alatt Tündérszép Ilona nevet nyert.« Avvagy csak nem volt tán Offenbachnak is hatása a magyar népmese költészetre?

Egy kissé néhol össze is zavarodtak a műfajok. Így pl. a Rákóczy-nótát, a mely már csak mégis lyrai darab, a historiás énekek közé sorozza a szerkesztő s a Liszti László Magyar Mársa és Pálóczy Horváth Ádám Hunniása közt közli. A historiás énekek közé tévedt továbbá Ányos Kalapos királya is. A Sylvester distichonai pedig: »Az magyar népnek, a ki ezt olvassa« epigrammának vannak minősítve. A népdalok közt van egy pár, a mely nem népi eredetű; így pl. az »Én vagyok a petri gulyás« Édes Gergely költeménye.

A népdal csoportnak különben előnyére válik, hogy nem csak a régi gyűjtemények jelesebb darabjait foglalja magában, de a legújabb nép-

dalköltészet jobb termékeit is. Általában az újabb és legújabb költői irodalom bő ismertetése egyik jó oldala a könyvnek. A legújabb és legeslegújabb költői nemzedék műveiből a legjobb darabok nagy választékban vannak összeállítva, úgy hogy alig van az utóbbi évek költői irodalmában jelentősebb név, mely legalább egy-két darabbal képviselve ne volna. Ezzel az iskolának és az oktatásnak a szerkesztő mindenestre nagy szolgálatot tett, hozzáférhetővé tévén ekkép napjaink költészeti irodalmát azok számára is, kik a régibb korok emlékeinek megismerése után tanulmányaik betetőzéseül a jelen állapotok körül is tájékozódni óhajtanak.

Ki kell azonban emelnünk, hogy a legújabb költészet képviselőinek elismerő méltatása mellett a forradalom utáni korszak néhány nagy alakja meglehetősen mostoha elbánásban részesül. Lévay, Gyulai és Szász Károly egyszerűen mint az első nagy költői triumvirátus (Tompa, Petőfi, Arany) epigonjai vannak emlegetve s költészetük is kissé epéshangú méltatásban részesül. Ez azonban olyan dolog, hogy ha a könyv értékéből levon is egy keveset, épen semmit sem von le az illető írók érdemeiből.

A könyv igen díszes kiállításban jelent meg az Athenaeumnál; ára kötve 5 ft.

HORATIUS.

Irtá Popini Albert.

E munka célja, mint a szerző előszavában mondja, az, hogy »Róma legnagyobb lantos költőjét a művelt nagy közönség előtt népszerűsítse.« Ennélfogva, úgymond, »Macaulay essayinek modorát, mint e célra tán legalkalmasabbat, igyekezett követni.« Ez egy kissé magas hangból van kezdve s túlságos várakozásokat ébreszt, melyeket a mű elolvasása távolról sem elégít ki. Hogy Horatiust népszerűsítse, azaz, hogy a közönségnek a szakférfiak körén kívül eső rétegeivel is megismertesse (valószínűleg ezt érti a szerző a »népszerűsítésen«), arra mindenkéfélt az kívántatott volna, hogy a költő egyéniségéről plasticus képet adjon, a műveiben levő szépségeket megismertesse, az egész művet pedig jól és vonzóan tudja megírni. A művecske azonban e tekintetek egyikében sem nyújt valami kiválót, sőt azt sem lehet elmondani, hogy az általa sokat emlegetett »aurea mediocritas« mértékét meghaladná. A ki Horatiust máshonnan nem ismeri, e tanulmány nyomán megismerheti ugyan a költő külső életviszonyait, azt is megtudhatja, hogy miféle műveket írt, talán egy pár jellemző vonást is találhat benne róla, de a venusiai lantos költészetéről vagy költői egyéniségéről határozott és maradandó képet nem kelt benne az olvasmány. A legfőbb fogyatkozás gyanánt azt lehet kiemelni a könyvről, hogy ismertetés, sőt népszerűsítés akarván lenni, a költő műveinek szépségeire csak bizonytalan és általános utalásokat tartalmaz; tudós képpel hangoztatja, hogy milyen kecsesek a szerelmi költeményei, hogy ezek közt legszebb a csapodár Pyrrhához intézett vers, meg a Lydiával tartott híres duzzogó párbeszéd, hogy a Beatus illé-nek

csábító idylli képei vannak, a Quoquo scelesti ruitis sötét drámai jelenetet fest, hogy a bordalok közt legszebb a »jámbor kancsó«-ról szóló vers stb., de hogy mindezeknek miben áll a szépségök, arról mit sem szól, sőt meg sem ismerteti őket. Világos pedig, hogy a »nagy közönség« sem Popini Albert, sem senki szavára nem sokat ad az ilyen dologban, hanem azt várná, hogy megmutassák neki: íme itt csak is ezek a szépségek vannak. A kiről föltehető, hogy ilyen könyvet elolvas, az bizonyosan úgysis ismeri már e szépségeket — hirtől, ha aztán a könyvből szintén csak híreket hallja, nem vehető rossz néven tőle, ha vállat von és napirendre tér az egész dolog fölött.

Egy Horatiusról szóló tanulmányban mindenesetre érdekes téma lenne az antik és modern lyra közti ellentétet kifejteni. A szerző fel is említi ezt, de lényegileg csak ennyit mond róla: »Az antik világ költészetén csendes magasztos nyugalom ömlik el: Horatiusban homályos, beteges sentimentalismust, észbontó szenvedélyt, Hamleti töprengést, sötét világfájdalmat hiába keresünk.« Ez, úgymond, nem az ó-kor kenyerere. Igaz, de azzal az ég és föld-különbséggel, mely a modern lyrát az antiktól elválasztja, mégis nagyon sommás elbánás az, s a modern költészet légkörében nevedkedett olvasó méltán elvárhatná, hogy e ránézve mindenesetre meglepő ellentétnek okairól, keletkezéséről, fejlődéséről és egész mivoltáról felvilágosítsák. A szerző mindössze másfél lapon végez e témával, de az ott közlött általánosságok és bizonytalan odavetések közel sem hozzák a dolgot az olvasó előtt tisztába.

Általában a könyv azt a benyomást teszi, mit egy meglehetősen doktori dissertatio (valószínűleg annak is készült), s ha magasabb követelményekkel nem lép föl, annak meg is állja a helyet, mert kitűnik belőle mind magának a tárgyalt írónak, mind a rá vonatkozó irodalomnak ismerete, ez utóbbi néhol meglehetősen ostentatióval.

A mű stylusáról már csak némi jóakarattal lehet csupán ennyit is mondani. Homályos fogalmazású mondat lépten-nyomon akad benne, a mellett phrasisokkal dolgozik, miközben nem egy furcsaság is kiszalad a tollából. Pl. Drusust sashoz hasonlítja, kinek szárnyait korán elvágták a párkák. Egy helyt Horatiusról így szól: »Művei a római nyelv fülbemászó harmoniájának legkáprázatosabb diadalai! »Alkaiost, majd ismét Berzsenyit »láva-vérű«-nek nevezi. Néhol meg épen csodálatos összevetéseket alkalmaz, pl. azt mondja: »Octavianus úrrá teszi magában az ördögöt, képmutatóvá lesz, mint Molière Tartufe-je«; vagy: az életökért könyörgő foglyoknak »Siéyes szivtelen rövidségével válaszolja: moriendum est« stb stb.

A könyv, melyhez mellékelve vannak Horatius, Maecenas és Augustus arcképei, továbbá Tiburnak és Horatius villájának térképei, Kilián-nál jelent meg, ára 1 frt.

K. I.

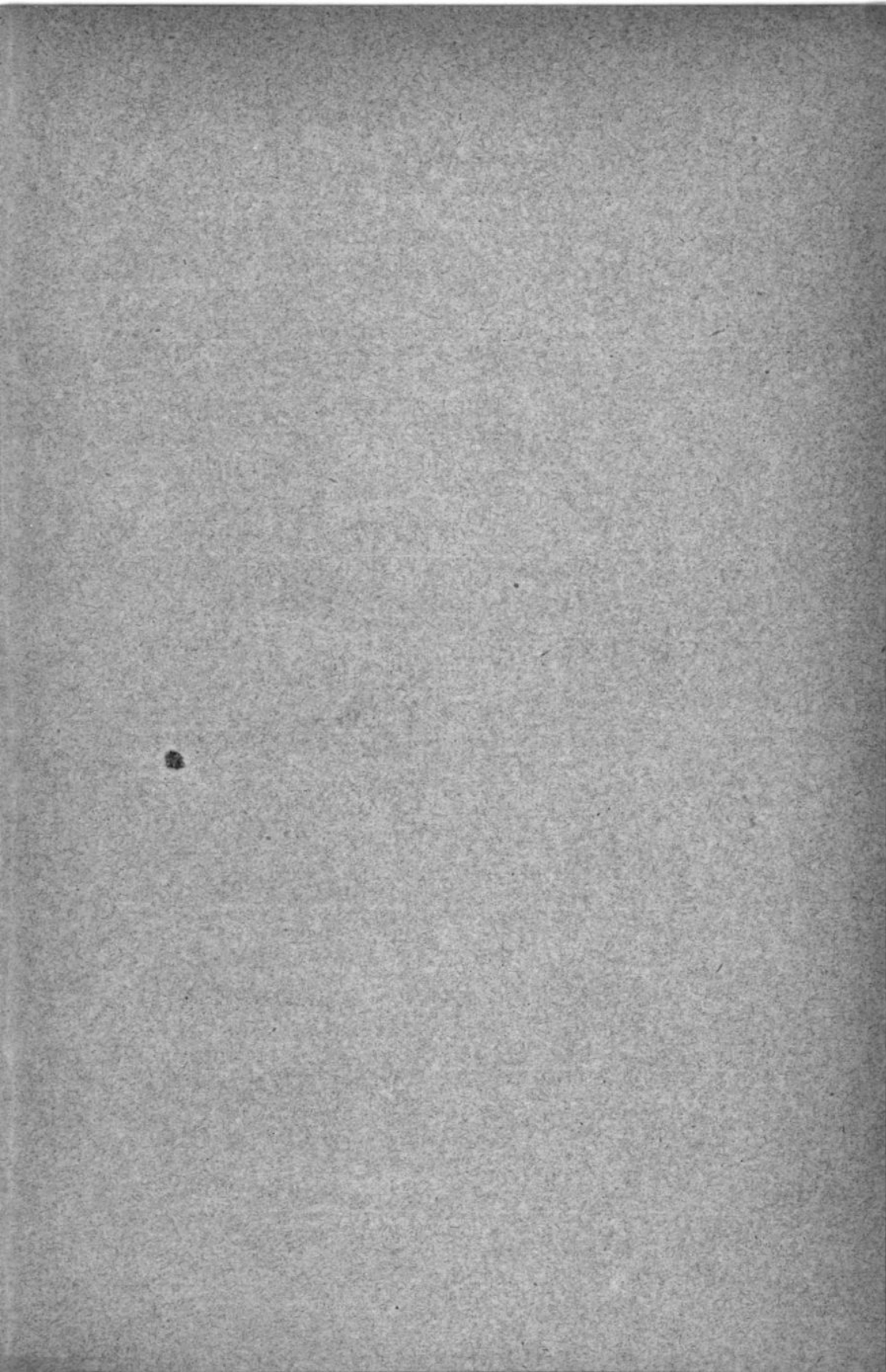
REPERTORIUM.

- Ábrányi Kornél, id.* Erkel Ferencz élete és működése. *Ism. Antolík Károly*
Nemz. Ujs. 103. sz.
- Abonyi Árpád.* A mammuth *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 126. sz.
- Acsády Ignác.* Magyar Márs. *Nemz. Ujs.* 103. sz.
- Ambrus Zoltán.* Ninive pusztulása. *Ism. s. f. Föv. Lap.* 126. sz. —
- Magy. Szemle 22. sz. — *Lévay Mih. Nemz. Ujs.* 159. sz.
- Arany balladái. *Zichy Mihály* rajzaival. *Ism. sz. t. Föv. Lap.* 103. sz.
- Br. Bálintt J.* Köttemények. Rövid *ism. Vasár. Ujs.* 20. sz.
- Baráth Ferencz.* Egy Petőfi-reliquia. *Vasár. Ujs.* 22. sz.
- Baráth Ferencz.* Irodalmi dolgozatok. *Ism. Egyetértés* 95. sz.
- Bárony István.* Négyszem közt. *Ism. Egyetértés* 142. sz.
- Békefi Antal.* A kis regényhősnő. *Ism. Sas Ede. Föv. Lap.* 167. sz.
- Beöthy László.* Egy fiú és két leány. *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 126. sz.
- Beöthy Zsolt.* Színházi esték. *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 115. sz.
- Beszkid István.* Félhomályban. Rövid *ism. Vasár. Ujs.* 22. sz.
- Boros Gábor.* Berzsenyi eszthetikai és kritikai munkássága. *Erd. Múz.*
4—6. füz.
- Bubics Zsigmond.* Eszterházy Mars Hungaricus. *Ism. Acsády Ign. Alföld.*
101. sz. — *Magy. Hirl.* 102. sz.
- Buday László.* A reformátor. *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 126. sz.
- Czeckó Antal.* Simai »Váratlan vendég«-e és »Mesterséges Ravaszság«-a
Phil. közl. 392—400, 474—480. l.
- Égry Mihály.* Verőtény. *Ism. Auer István.* *Magy. Állam* 89. sz.
- Endrődi Sándor.* A magyar költészet kincsesháza. *Ism. Lévay Mihály.*
Nemz. Ujs. 159. sz. — *Nemz. Iskola* 19. sz. — *Lehr Vilmos. Phil. Közl.*
488—490. l.
- Felsmann József.* György magyar vitéz vezeklése a purgatoriumban. *Phil.*
Közl. 439—459. l.
- Fenyves Fűrherr. B.* Szerelem. Rövid *ism. Vasár. Ujs.* 21. sz.
- Gabányi Árpád.* Színészek utazása 40 év előtt. *Föv. Lap.* 103. sz.
- Gárdonyi Géza.* Pöhölyék. *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 126. sz.
- Gyarmathy Zsigáné.* Asszonyokról asszonyoknak. *Ism. s. f. Föv. Lap.* 141. sz.
- Györkönyi Károly.* Novellák. Sopron. Rövid *ism. Magy. Szemle* 23. sz.
- h—l.* Erkölesten költészet. (Ajánlva Telekes Bélának.) *Hazánk* 127. sz.
- Halász Margit.* Nőalakok Jókai két regényében. *Zala* 40. sz.
- Hamvas József.* Versek. Rövid *ism. Magy. Hirl.* 128. sz.
- Hervay Frigyes.* Versek. *Ism. Vasár. Ujs.* 23. sz.
- Hevesi József.* A gordiusi csomó. *Ism. Sas Ede. Föv. Lap.* 141. sz.
- Hevesy Sándor.* Komjáthy Jenő. *Zala* 35. sz.
- Hodossy Béla.* Kazinczy emlékezete. *Sátoralja* 24. és köv. sz.
- Horváth Cyrill.* Codexeink Mária-költészetéhez. *Bud. Szemle* 82. köt.
426—441. l.
- Illésy Gyula.* Alföldi nóták. *Ism. Kálmán Farkas.* *Egyetértés* 95. sz.
- Kálmán Farkas.* A magyar nótákról. *Egyetértés* 108. sz.
- Kardos Albert.* Legujabb költészetünk. *Egyetértés* 121. sz.
- Köbor Tamás.* Fagy. *Ism. Lázár Béla.* *Nemzet* 94. sz.
- Kollányi Ferencz.* Illicini Péter. *Magy. Állam* 127—131. sz.

- Kolmár József.* Világézet, szatírák és epigrammokban. Ism. Gyürky Ödön. Kath. Szemle 498. l.
- Komjáthy Jenő.* A homályból. Ism. E. P. Hazánk 92. sz.
- Kovács Antal.* Kazinczy Ferencz pályája 1803—1808. Phil. Közl. 304—319. l.
- E. Kovács Gyula.* Egressy Gábor halála. Bud. Hírl. 100. sz.
- Kövösi László.* Vadnay Károly. Rövid ism. Magy. Hírl. 102. sz.
- Kupa Árpád.* A napszámosok. Regény. Ism. ö. Bud. Hírl. 130. sz.
- Lázár Béla.* Myria. Ism. Bodrogi Lajos. Hazánk 126. sz. — b—m. Egyetértés 115. sz. — Weszely Ödön. Nemzet 121. sz. — j. ö. Föv. Lap. 105. sz. — Vasár. Ujs. 22. sz.
- Lukács Móricz* munkái. Összegyűjtötte Gyulai Pál. Ism. Sz. D. Századok 458—466. l. — P. Napló 92. sz.
- Maczki Valér.* Népszerű felolvasások a magyar irodalom köréből. Ism. Irod. Közlöny. 1. sz.
- Madách Imre* összes művei. Rövid ism. Magy. Szemle 22. sz.
- Malonyay Dezső.* Vergődés. Ism. Lázár Béla. Nemzet 94. sz.
- A muzeumi könyvtár czímjegyzéke. Ism. Nemz. Ujs. 96. sz.
- Nemzeti színház. Nemz. Ujs. 128. sz.
- Orosz Adám.* Ida vagy a pusztai sír. Beszély ige nélkül. 4. kiad. Ism. J. Irod. Közlöny 4. sz.
- Pajor István.* Kisfaludy Károlyról. (Egy érdekes adat.) P. Hírl. 160. sz.
- Palágyi Lajos.* Nemzeti Dalok. Ism. Szana Tamás. Fövár. Lapok. 94. sz. — Egyetértés 95. sz.
- Pázmány Péter* összes munkái. Ism. Dedek Cr. L. Magy. Állam 109. sz. — Fabius. Irod. Közlöny. 1. sz. — Pintér Kálmán. Kath. Szemle 478—485. l.
- Perényi József.* A naturalizmus és Zola. Erd. Híradó 85. sz.
- Ráth György.* A pannonhalmi sz. Benedek-rend nyomtatott imakönyvei. Ism. Kollányi Ferencz. Könyvszemle 174 l. — Erdélyi László. Századok 572—575. l.
- Ráth György.* Gradeczi Horváth Gergely és Lám (Ambrosius) Sebestyén hitvitája. Ism. Dézsi Lajos. Könyvszemle 175—177. l.
- Robin.* A szeretet költője. P. Napló 150. sz. (Komócsy Józsefről.)
- Silberstein Adolf.* Dramaturgiai dolgozatok. Im. Strome der Zeit. Ism. Ábrányi Emil. P. Napló 98 sz. — II. köt. ism. Sebestyén Károly. Phil. Közl. 406—409. l.
- Somló Sándor.* Fra Girolamo. Tragédia 5 felv. Először adták a Nemz. Színházban ápr. 19-én. Ism. Robin. P. Napló 107. sz. — Keszler József. Nemzet 108. sz. — s. f. Föv. Lap. 108. sz. — A. Z. Magy. Hírl. 107. sz. — Koroda Pál. Magyarország 108. sz. — E. P. Hazánk 107. sz.
- Szabóné Nogáll J.* Elbeszélések. Ism. Lázár Béla. Nemzet 94. sz.
- Szana Tamás.* Dombormű Petőfőről. Föv. Lap. 166. sz.
- Székelly Aladár.* Arany János Toldija. Rövid ism. Magy. Szemle 15. sz. — r—t. Phil. Közl. 510. l.
- Szomaházy István.* Huszonnégy óra. Ism. Lázár Béla. Nemzet 94. sz.
- Tábori Róbert.* Korhadt oszlopok. Rövid ism. Magy. Hírl. 128. sz.
- Telekes Béla.* Káprázatok. Ism. Magy. Géniusz 23. sz.
- Tóth Béla.* Szájról szájra. Rövid ism. B—t. Irod. Közlöny 3. sz. rdl. Bud. Szemle 82. köt. 467—470. l.
- Tutsek Anna.* Viola története. Ism. Lázár Béla. Nemzet 126. sz.
- Váczy János.* Egy derék magyar huszár. (Csehy József.) P. Napló 106. sz.
- Vámbéry Ármin.* A magyarság keletkezése. Ism. ö. Bud. Hírl. 102. sz.
- Violet Gyula.* Mintszenty Gedeon hazaszeretete. Irod. Közlöny. 3. 4. sz.
- Violet Gyula.* Mintszenty, mint korszakalkotó. Egri Ujs. 43. sz.
- Wahlner Géza.* Az én virágaim. Ism. Julius. Irod. Közlöny. 1. sz.

Összeállította: HELLEBRANT ÁRPÁD.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS
AZ
IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK
ÖTÖDIK ÉVFOLYAMÁRA.

E negyedévenként megjelenő folyóirat előfizetési ára egész évre 5 frt, egyes füzet ára 1 frt 50 kr. A pénztalványok, reklamatiók a Magy. Tud. Akadémia kiadóhivatalához (M. Tud. Akadémia palotája) küldendők.

„ATHENAEUM“

Szerkeszti: PAUER IMRE.

A Magy. Tud. Akadémia II. osztálya a fentebbi czimen, **philosophiai és államtudományi** folyóiratot indított. Ára 5 frt. Egyes füzeté 1 frt 50 kr.

A pénztalványok, reklamatiók a Magyar Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalának (Magy. tud. Akadémia palotája), a folyóirat szellemi részét illető küldemények Pauer Imre osztálytitkárnak czimzendők.

Megjelent!!

Szegedi Gergely énekeskönyve 1569-ből.

Szilády Áron tanulmányával Sz. Gergelyről s énekeskönyvéről.

4-rét. 224 és XVI lap.

Ára 2 frt 50 kr.

Gróf Széchenyi István hirlapi cikkei.

I. kötet: 1828—1843-ig.

Összeállította: ZICHY ANTAL.

N. 8°-rét LXIV. és 564 lap.

Ára 5 forint.

MŰVÉSZET ÉS TERMÉSZET.

Irta: CHERBULIEZ VIKTOR.

Fordította: GEÖCZE SAROLTA.

N. 8°-rét. 243 lap.

Ára füzve 1.50, egész vászonkötésben 1.90.

Megrendelések intézendők

Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó-hivatalához

Budapesten.